

ΚΕΝΤΡΟ ΜΕΛΕΤΗΣ ΚΑΙ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ ΤΟΥ ΨΥΧΟΔΡΑΜΑΤΟΣ

**LOCUS, MATRIX ΚΑΙ STATUS NASCENDI ΣΤΗΝ ΨΥΧΟΔΡΑΜΑΤΙΚΗ
ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ**

ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΡΙΑ: ΣΟΦΙΑ ΣΥΜΕΩΝΙΔΟΥ

ΕΚΠΑΙΔΕΥΟΜΕΝΗ: ΝΤΩΝΑ ΜΑΡΙΑ

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ, ΑΠΡΙΛΙΟΣ 2019

Εισαγωγή

Η θεωρία του Moreno έχει ως κεντρική ιδέα την έννοια του ρόλου, του αυθορμητισμού, του τέλεε(telle) και της δράσης, καθώς ο Moreno παρουσίασε ένα μοντέλο αποκατάστασης και ανάκαμψης από τον ψυχολογικό πόνο(κάτι που μπλοκάρει τον αυθορμητισμό) το οποίο αποκαθιστά τις κρίσεις στη ζωή του ατόμου (οδηγεί σε κάθαρση ολοκλήρωση) και παρέχει ένα ισχυρό πλαίσιο για προσωπική ανάπτυξη και αλλαγή.

Είναι γνωστό και πολλοί ψυχοδραματιστές συμφωνούν στο ότι μετά την ψυχοδραματική ψυχοθεραπεία η προσωπικότητα του πρωταγωνιστή αλλάζει προς το καλύτερο. Η επόμενη ερώτηση είναι στο πώς λειτουργεί το ψυχόγραμμα. Για να απαντηθεί αυτή η ερώτηση θα πρέπει να αναφερθούμε στο μοντέλο του Moreno για την προσωπική ανάπτυξη, καθώς ο Moreno δεν ενδιαφέρθηκε ποτέ να αναπτύξει μια αυστηρώς δομημένη και μεθοδολογική θεωρία (Bustos,1994).

- **Locus, matrix, status nascendi και η γενικότερη φιλοσοφία του Moreno**

Οι Moreno και Moreno(1977) αναφέρουν ότι υπάρχουν τρία στοιχεία, τα οποία είναι βασικά στοιχεία της θεωρίας του Moreno και του ψυχοδράματος και αναπαριστούν διαφορετικές φάσεις της ίδιας διαδικασίας, με ισχυρή αλληλεξάρτηση μεταξύ τους, τα οποία όμως πρέπει να κατανοηθούν μέσα από τη γενικότερη φιλοσοφία του Moreno για τη ζωή και την ενέργεια. Τα στοιχεία αυτά είναι το locus, το matrix και το status nascendi.

Ο όρος **locus** (= τόπος, στα λατινικά) αναφέρεται στο περιβάλλον μέσα στο οποίο γεννιέται κάτι. Αφορά ένα σύνολο παραγόντων καθοριστικών που ενεργοποίησαν μια συγκεκριμένη αντίδραση ή ένα ρόλο. Είναι ένας συνδυασμός περιβαλλοντικών συνθηκών (οικογενειακών, κοινωνικών), οι οποίοι είναι καθοριστικής σημασίας στην τελική μορφή που θα έχει αυτός ο ρόλος ή η αντίδραση. Το **matrix** (προέρχεται από τη λατινική λέξη mater =μητέρα(τροφός, μήτρα, φροντιστής, μητέρα, γή) είναι η συγκεκριμένη αντίδραση στα ερεθίσματα που ήταν παρόντα. Αποτελεί τη μήτρα και την πηγή της ζωής όπως πχ για ένα βρέφος , ένα σπόρος ,ένα βολβό. Το **status nascendi** αφορά στη χρονική στιγμή στην οποία προέκυψε αυτή η αντίδραση, καθώς αποτελεί και καθοριστικό παράγοντα στη μορφή που θα έχει αυτή η αντίδραση. Αποτελεί μια χρονική διάσταση, τη στιγμή στην οποία δημιουργείται αυτό το κάτι στη μέγιστη ακρίβειά του. (Holmes, 2005). Το locus που είναι το κατάλληλο περιβάλλον για το matrix και το status nascendi, το οποίο αφορά στην ανάπτυξη της δυναμικής όταν το matrix συναντά το locus. Δεν υπάρχει κάτι χωρίς το locus , το locus χωρίς το status nascendi και το status nascendi χωρίς το matrix.

Δίνοντας ένα παράδειγμα με ένα λουλούδι ή βρέφος γίνονται κατανοητές αυτές οι έννοιες. Το locus είναι ο τόπος, γενικότερα, όπου θα φυτρώσει ένα λουλούδι ή η μήτρα μέσα στην οποία θα αναπτυχθεί το έμβρυο, το status nascendi είναι η στιγμή που θα σκάσει ο σπόρος ή η στιγμή της γέννησης και το matrix είναι ο γονιμοποιημένος σπόρος ή ωάριο. Κατά το Moreno το locus καθορίζει τον τόπο που γεννιέται αυτό το κάτι, το status nascendi τη στιγμή στην οποία αυτό συμβαίνει και το matrix τον γενικότερο χώρο χρόνο. Αναλύοντας περισσότερο το matrix, θα μπορούσε να αναφερθεί ότι περιέχει όλες τις γενετικές πληροφορίες, όλα τα στοιχεία που θα καθορίσουν αυτό το κάτι (π.χ. βρέφος, φυτό) το οποίο είναι μοναδικό, συγκεκριμένο και όχι επαναλαμβανόμενο. Ο όρος locus αποτελεί έναν καταστασιακό παράγοντα, ο οποίος δεν είναι συγκεκριμένος (πχ το οικογενειακό περιβάλλον ή το χωράφι), ούτε καθοριστικός παράγοντας αλλά έχει μεγάλη επίδραση στον τελικό χαρακτήρα αυτού του κάτι. Στο παράδειγμα με το λουλούδι, το χρώμα, στο οποίο αυτός ο σπόρος φυτρώνει, μπορεί να είναι γόνιμο ή όχι και για ένα βρέφος ο πλακούντας μπορεί να είναι τροφοδοτικός ή όχι. Έτσι όλες αυτές οι συνθήκες μπορούν να καθορίσουν αν ένα λουλούδι είναι ανθισμένο με όμορφα λαμπερά χρώματα και δυνατά πέταλα ή όχι. Χωρίς όμως αυτές οι συνθήκες να μπορούν να μεταμορφώσουν το λουλούδι πχ από τριαντάφυλλο σε βιολέτα ή μαργαρίτα και το βρέφος από αγόρι σε κορίτσι και το αντίστροφο, το οποίο είναι καθορισμένο. Τέλος, η στιγμή του status nascendi είναι μια χρονική στιγμή χωρίς φόρμα, μορφή εκτός από το χώρο στον οποίο αυτό συμβαίνει και παίζει καθοριστικό ρόλο. Ένα φυτό για παράδειγμα, το οποίο γονιμοποιείται στη σωστή στιγμή και σε έδαφος που προσφέρει τη μεγαλύτερη γονιμότητα, είναι διαφορετικό από ένα φυτό που γονιμοποιείται στη λάθος στιγμή όταν οι περιβαλλοντικοί παράγοντες δεν είναι ευνοϊκοί. (Holmes, 2005).

- **Η φιλοσοφία του Moreno, η φιλοσοφία του encounter(συνάντηση)**

Για να μπορέσουμε να κατανοήσουμε περισσότερο τη θέση και τη θεωρία του Moreno σχετικά με τις τρεις αυτές έννοιες θα πρέπει να δούμε τη γενικότερη φιλοσοφία του. Η συνάντηση (encounter) είναι το κύριο στοιχείο της μορένικης μεθόδου. Είναι η φιλοσοφία της στιγμής, του εδώ και τώρα, της αέναης δημιουργίας, δίνοντας έμφαση στους τρεις παραπάνω παράγοντες. Έτσι οποιαδήποτε συνάντηση μεταξύ ανθρώπων, μέσω των ρόλων, έχουν το δικό τους locus, status nascendi και matrix. Αυτός είναι και ο πυρήνας του ψυχοδράματος, η συνάντηση-το συναπάντημα και η αλλαγή των ρόλων με βάση τα τρία αυτά στοιχεία.

Για τον Moreno η συνάντηση (encounter) είναι μια πνευματική στιγμή και η όλη φιλοσοφία του ένας τρόπος για καλύτερη κατανόηση του ανθρώπινου ρόλου στο γενικότερο σύμπαν. Στο βιβλίο του Moreno “The Words of the Father” φαίνονται οι θεμελιώδεις αρχές του ψυχοδράματος, όπως η γέννηση, η μήτρα της ταυτότητας(matrix of identity), ο αυθορμητισμός, η δημιουργικότητα και η συνάντηση. ο Moreno βλέπει την ανθρωπότητα ως μέρος της δημιουργίας, καθώς ο κάθε άνθρωπος είναι δημιουργός και συμμετέχει στον αέναο κύκλο της δημιουργίας-

δημιουργικότητας, όπως αναφέρει :”είμαι ο πατέρας , είμαι ο πατέρας του υιού (I am the father and father of your son). Το πρώτο δημιούργησε το τελευταίο και το τέλος δημιούργησε την αρχή, εγώ δημιούργησα τον κόσμο και κατ’επέκταση δημιούργησα τον εαυτό μου. Έτσι στη κοσμική δημιουργία (μήτρα)(cosmic matrix) υπάρχει μια συνεχής δημιουργία γεμάτη από αυθορμητισμό. Η κοσμική σύνδεση που έχουν όλα τα ανθρώπινα όντα με τον κόσμο, τους βοηθά να ανταποκρίνονται με αυθορμητισμό και δημιουργικότητα στις συνεχείς αλλαγές . Συνεπώς , είναι πολύ σημαντικό να καταλάβουμε το μήνυμα που παίρνουμε από την κοσμική μήτρα για τη ζωή μας, ότι δηλαδή όλα αυτά τα στοιχεία που μας δίνουν ζωή, π.χ. οξυγόνο, τροφή, φως κτλ είναι μέσα σε εμάς και χρησιμοποιούνται από εμάς.

Η σύνδεσή του ανθρώπου με την κοσμική μήτρα συμβαίνει μέσα από τη στιγμή της γέννησης του και συγκεκριμένα μέσα από το ρόλο της αναπνοής. Ο Moreno τον περιγράφει ως τον πρώτο ψυχοδραματικό ρόλο. Η ανάπτυξη του κάθε ψυχοσωματικού ρόλου, από τον οποίο αναπτύσσεται το εγώ, έχει το δικό του locus status nascendi και αναπτύσσεται στη δικό του matrix. Οι ψυχοσωματικοί ρόλοι αναπτύσσονται μέσα στη μήτρα, σε ένα μη διαφοροποιημένο χώρο, όπου μητέρα και παιδί χρησιμοποιούν το ίδιο οξυγόνο αλλά όχι το ίδιο αίμα. Έτσι η διαφοροποίηση ξεκινά από την αρχή της ζωής , χωρίς αυτό να είναι συνειδητό από το βρέφος, το οποίο απλά αναπνέει μέσω το ομφάλιου λώρου και κινείται στο αμνιακό υγρό χωρίς περιορισμούς και όρια. Το πρώτο όριο, θα βιωθεί μέσω της επαφής (contacting role) κατά τη στιγμή της γέννησης. Όπως αναφέρει ο Moreno η στιγμή της γέννησης είναι ο μέγιστος βαθμός ζεστάματος (warming up), στην αυθόρμητη πράξη της γέννησης. Δεν αποτελεί τραύμα, αλλά το τελευταίο στάδιο μιας πράξης για την οποία προετοιμαζόταν 9 μήνες. Το έμβρυο είναι ο πρωταγωνιστής, ο οποίος πρέπει να παίζει πολλούς ρόλους . Πρέπει να δράσει άμεσα στη στιγμή που το αναπνευστικό σύστημα τίθεται σε λειτουργία. Αυτή η πράξη δημιουργίας θα είναι το μοντέλο για πολλές ακόμη δημιουργικές πράξεις στη διάρκεια της ζωής του. Ο ρόλος αυτός , του αναπνέοντος, στη στιγμή της γέννησης του (status nascendi) έχει πολύ λίγο χρόνο για να δημιουργηθεί και πρέπει να γίνει αυθόρμητα. Αποτελεί γενικά μια πράξη δημιουργίας σε σύνδεση με τον κόσμο.

Η πρώτη αναπνοή του βρέφους, που είναι η άμεση επαφή με την κοσμική μήτρα, θα αντικατασταθεί από την καινούργια ταυτότητα (Identity matrix). Αυτή εκφράζει τη συνάντηση ανάμεσα στη μητέρα και το παιδί καθώς και οι ψυχοσωματικοί ρόλοι που αναπτύσσονται από την συμπληρωματική σύνδεση των δύο ταυτοτήτων , της γενετικής μήτρας και της μήτρας ταυτότητας . Αυτή είναι η βάση για κάθε ψυχοδραματική δουλειά. Η αναδημιουργία της στιγμής, όταν οποιαδήποτε δημιουργική πράξη μπορεί να αλλάξει σε οποιαδήποτε μήτρα και αν βρίσκεται. Οι μήτρες πάντα θα είναι συνδεδεμένες επηρεάζοντας τις πράξεις και την έκφραση του

εαυτού μέσω των διαφορετικών ρόλων. Η γενετική μήτρα είναι αυτή που παραμένει σε όλη τη διάρκεια της ζωής του ατόμου. Το ερώτημα είναι αν μπορεί να επηρεαστεί και να αλλάξει. Είναι ένα ερώτημα που αποτελεί πρόκληση για έναν ψυχοδραματιστή (M.Zurretti)

- **To Locus, matrix, status nascendi στην ψυχοδραματική διαδικασία**

Στο ψυχόγραμμα, θα μπορούσαμε να αναφέρουμε σε ένα γενικότερο επίπεδο, ότι το matrix είναι ο πρωταγωνιστής, το locus είναι το ψυχόγραμμα και το status nascendi το ζέσταμα.

Κατά την ψυχοδραματική διαδικασία το άτομο έρχεται με ένα συγκεκριμένο αίτημα, το οποίο είναι αυτό το κάτι που πρέπει να διερευνηθεί. Ο ψυχοδραματιστής θα πρέπει να λάβει υπόψη υποψηφια εξής:

- αν είναι ξεκάθαρο και συγκεκριμένο αυτό που ζητά το άτομο(πρωταγωνιστής) και καθορισμός του τι είναι λάθος και τι όχι
- τη διερεύνηση του (locus) του τόπου που αυτό το κάτι δημιουργήθηκε, το περιβαλλοντικό δηλαδή πλαίσιο του πρωταγωνιστή
- τη διερεύνηση της συγκεκριμένης αντίδρασης που ανέπτυξε το άτομο λαμβάνοντας υπόψη το πλαίσιο και τους παράγοντες που ήταν παρόντες εκείνη τη δεδομένη στιγμή. (matrix)

Ο ψυχοδραματιστής (director) θα πρέπει να ανακαλύψει το locus, το περιβαλλοντικό πλαίσιο του πρωταγωνιστή, έτσι ώστε να εστιάσει στο matrix και να δουλέψει θεραπευτικά με αυτό. Είναι λοιπόν πολύ βασικό να βοηθήσει τον πρωταγωνιστή να οργανώσει τη σκηνή του και να φτιάξει το κατάλληλο locus. Όσο προχωρά η διαδικασία και αυξάνεται το ζέσταμα του πρωταγωνιστή, φτάνει στη στιγμή του status nascendi, δηλαδή στη χρονική στιγμή της αντίδρασης, η οποία και σηματοδοτεί την αρχή της μετάβασης. Η μετάβαση αυτή, η οποία σχετίζεται με την επίλυση ενός προβλήματος, συνδέει κατά το Moreno την ιδέα του αυθορμητισμού και της δημιουργικότητας με την ιδέα της ανθρώπινης θέλησης. Ο αυθορμητισμός γίνεται κατανοητός ως μία δράση ελεύθερης θέλησης και αυτόνομης πράξης (sua sponte). Για την ενσωμάτωση αυτών των δυο και τη διαδικασία της μετάβασης ο Heckhausen παρουσίασε ένα μοντέλο με τέσσερις φάσεις, το μοντέλο του του Rubicon. Το όνομα προέρχεται από το όνομα του ποταμού Rubicon (Ρουμπίκον), τον

οποίο διέβη ο Καίσαρας προκειμένου να κηρύξει τον πόλεμο εναντίον της Ρωμαϊκής Συγκλήτου. Αυτό το μοντέλο περιλαμβάνει τέσσερις φάσεις :

1. τη φάση πριν την απόφαση
2. τη φάση πριν τη δράση
3. τη δράση
4. και τη φάση μετα τη δράση.

Κατά τη διάρκεια της πρώτης φάσης το άτομο ζυγίζει μια σειρά απο ανάγκες ή επιθυμίες, το πόσο σημαντικές είναι, όπως επίσης και τι προσδοκίες έχει. Βλέπει το θέμα του απο διαφορετικές πλευρές για να πάρει μια συνολική εικόνα. Στη δεύτερη φάση, πριν απο τη δράση, το άτομο απο τη στιγμή που κάνει μια επιλογή, δεσμεύεται να αναγνωρίσει και κάποια απο τα μοτίβα συμπεριφοράς του. Υπάρχει ένας στόχος, η επιθυμία αλλάζει και γίνεται θέληση, χωρίς όμως να είναι ακόμη ξεκάθαρο, ο τρόπος με τον οποίο αυτος ο στόχος θα γίνει πράξη. Τελικά το άτομο φτάνει ένα πλάνο δράσης το οποίο πραγματοποιείται στην επόμενη φάση, στη φάση της δράσης, όπως ο Καίσαρας πήρε την απόφαση και πέρασε τον ποταμό Ρουβίκωνα. Φτάνοντας στην τελευταία φάση, μετα τη δράση, όπου αξιολογείται η δράση που έχει αναλάβει, αν επιτεύχθηκε δηλαδή ο στόχος, ή αν έχουν βρεθεί κάποιες άλλες επιλογές.

Στην όλη πορεία αυτης της διαδικασίας θα μπορούσε να αναφερθεί οτι το status nascendi, η αρχή της μετάβασης, αποτελεί μια στιγμή έντασης, αβεβαιότητας, αποπροσανατολισμού και ίσως αγχους, καθώς ο πρωταγωνιστής χρειάζεται να ρισκάρει κάνοντας λάθη. Το βασικό στοιχείο αυτης της φάσης είναι η υποστήριξη που πρέπει το άτομο να πάρει απο το ψυχοδραματιστή για να αντέξει την ένταση και κυρίως στη στιγμή που ο πρωταγωνιστής φτάνει σε μια κατάσταση αυθορμητισμού και δημιουργικότητας, βιώνοντας την απώλεια, ως άγχος και κρίση. Ο ψυχοδραματιστής θα πρέπει να οδηγήσει τον πρωταγωνιστή σε ένα δημιουργικό αυθορμητισμό μέσα απο το ζέσταμα. Το ζέσταμα προς τις δημιουργικές και αυθόρμητες λύσεις περιλαμβάνει απαλλαγή και αποτίναξη των παλιών και τυποποιημένων ρόλων (των role concerves) καθώς και εγκαθιδρυμένων συνηθειών. Προκειμένου όμως το άτομο να μπει σε αυτή τη νέα περιοχή, της αλλαγής, θα πρέπει να είναι ικανό να ανεχτεί την αμφιβολία και την αμφιθυμία. Η αρχή της αλλαγής απο το παλιό στο νέο μπορεί να έρθει με συνειδητή απόφαση ή με αυθορμητισμό και δημιουργικό τρόπο. Στην πρώτη περίπτωση το άτομο παίρνει μια συνειδητή απόφαση, ενώ στη δεύτερη περίπτωση το άτομο επιλέγει ασυνείδητα και αυθόρμητα.

Ο όρος που χρησιμοποιεί ο Moreno για την αρχή αυτής της αλλαγής, είτε συνειδητά είτε ασυνείδητα, είναι το *status nascendi*.

Για την επίλυση ενός προβλήματος υπάρχει μεγάλος και μακρύς δρόμος. Απαιτείται εκπαίδευση και ενίσχυση της αυτοπεποίθησης για να αναδυθούν νέοι ρόλοι και μια νέα πραγματικότητα. Αυτή αποτελεί και τη δημιουργική φάση της όλης διεργασίας. Σταδιακά το άτομο αποκτά όλο και περισσότερη εμπειρία και γνώση του νέου ρόλου. Περνώντας λοιπόν και ο πρωταγωνιστής τον ποταμό Ρουβίκωνα, αποκτά μια αισιόδοξη θέση και ενδυναμώνεται η δέσμευσή του για δράση, εστιάζοντας στο μέλλον και στο καινούργιο εαυτό.

Βιβλιογραφικές αναφορές

Bustos D.M.(1994) Wings and roots. In P. Holmes,M. Karp & M. Watson(Eds).
Psychodrama since Moreno: Inovations in theory and Practice. London:Routledge

C.Baim,J.Burmeister,M.Maciel(2007) *Psychodrama: Advances in theory and
practice* London:Routledge

Moreno, J.L.& Moreno, Z.T. (1977) *Psychodrama, vol 1, 4th edn*, New York: Beacon
House

Άρθρο τη Μ. Zurreti